

Vuk nyelve

VISSZHANG - LXVI. évfolyam, 11. szám, 2022. március 18.

Nagy érdeklődéssel és egyetértéssel olvastam Mihályi Péter és Szelényi Iván kitűnő cikkét ([Szuverenitás: a szabadság védelme vagy a zsarnokság ideológiája?](#), ÉS, 2022/10., március 11.).

A szerborvát nyelvről írottak azonban tévedésen alapulnak. A szerzők szerint ugyanis „A Josip Broz Tito által irányított jugoszláv (...) állam sem ismerte el az elkülönült horvát nyelvet, az egységes szerbhorvát nyelv volt az elfogadott »tudományos álláspont«.”

Nos, az egységes szerbhorvát nyelv nem tudományos álláspont, hanem tény. A tudományos alapokat Vuk Stefanović Karadžić (1787–1864) szerbiai születésű, ám Crna Gora-i (montenegrói) származású filozófus-történész-nyelvész fektette le. Ő ugyebár aligha nevezhető Tito hívének. Ezt a nyelvet ma is sokan „Vukov jezik”-nek, azaz Vuk nyelvének hívják. Tulajdonképpen *štokavski*, mert a „mi, micsoda” ezen a nyelven *što* vagy *šta*. Ennek a nyelvnek van két alapvető dialektusa: a keleti („szerb”) és a nyugati „horvát”, azaz másként az „ekavski” és az „ijekavski”. Tehát például tej: mleko-mlijeko, szép: lepo-lijepo s a többi. Vannak szavak, amelyek esetében a betoldás nem „ij”, csak „j”. Eltérőek a hónapnevek (például januar-siječanj, februar-veljača stb.) és néhány tucat szó, amelyek eleve mások: teszem azt *kenyér*: hleb-kruh, ezer: hiljada-tisuća, *futball*: futbol-nogomet, de a különbség nagyjából annyi, mint az angol és amerikai között. Sőt: hogy meglepjem azokat, akik külön horvát nyelvről beszélnek: a horvátországi Eszék környékén általában a keleti (ekavski/szerb) dialektust beszélik. Jugoszlávia szétválása után persze mindkét részről mindent megtettek a nyelvi különválás érdekében: ezt elősegítette Franjo Tuđman és a kormánypárt, a HDZ egyáltalán nem rosszindulatú, de kétségkívül nacionalista törekvése is. Azt beszélik, hogy azokat a leveleket, amelyeket némely nagykövetség akár csak részben nem a nyelvújítás utáni nyugati (ijekavski/horvát) dialektusban írt, a zágrábi külügyminisztérium visszaküldte azzal, hogy nem értik. Persze ez nyilván csak szóbeszéd, de az igaz, hogy a horvát nyelvújítás hasonlított a tizennyolc-tizenkilencedik századi magyarra, sőt voltak/vannak túlzások is, amelyek úgy hangzanak, mint nálunk a „nyaktekerészeti mellfekvenc”. Igaz, szerb részről pedig a cirillás (nem teljesen az oroszsal egyező) cirill betűs írásmódot részesítik előnyben, így hangsúlyozva a különbséget.

A lényeg, hogy a különböző dialektusok mellett a *nyelvtan teljesen azonos*. Ez önmagában eldönti a kérdést.

Továbbá: ha van külön szerb és horvát nyelv, akkor van bosnyák (ők a horvát dialektust használják latin betűkkel), montenegrói (ők szintén a nyugati dialektust részesítik előnyben, ám cirillcával) nyelv is, nem is beszélve a Dalmáciában honos *ikavski-čakavskiról* (što helyett ča, lepo/lijepo helyett lipo) és a nyugat-horvátországi Gorski Kotarban, sőt, a magyarországi horvátok közt is gyakran beszélt *kajkavskiról* (što/šta helyett kaj).

Ez bizony zavarba ejtő. A szerbhorvát megnevezés helyett azért az 1990-es évek, azaz a háború óta gyakran használják azt a szót, hogy „naški”, azaz „a mi nyelvünk”, de hallottam már azt is, igaz, keserűen-tréfásan, hogy „jugoslovenski/jugoslavenski esperanto”.

Mindenesetre tizenhat évig foglalkoztam a magyar-jugoszláv kapcsolatokkal, ebből öt évig a helyszínen, partnereimmel szavakon vitatkozva készítettünk államközi jegyzőkönyvet, bejártam az országot, és különböző állomáshelyeimen még utána is szívesen és gyakran beszéltem volt jugoszlávokkal.

Ugyanazon a nyelven. Szerbhorvátul vagy horvátszerbül, ahogy tetszik.

Vuk nyelvén.